

Bolognaseminarium, KI, 2013-11-25

Mjuka lärandemål i undervisning och examination – sammanfattning av gruppdiskussioner

Bolognaexpertgruppen anordnade 2013-11-25 ett seminarium på temat "Mjuka lärandemål i undervisning och examination". Under förmiddagen gjordes en rad presentationer¹. Under eftermiddagen delades seminariedeltagarna in i 10 grupper som diskuterade frågor kring seminariets tema. Nedan följer en sammanställning av de frågor som diskuterades i grupperna.

Begreppet mjuka lärandemål

Flera grupper diskuterade begreppet "mjuka lärandemål" och konstaterade att benämningen "mjuka" riskerar att leda tanken fel. Under förmiddagen hade flera personer redan framfört att "generella kompetenser" är ett bättre begrepp.

Att bedömargrupperna tenderar att bara utvärdera ett och samma lärandemål för generella kompetenser framfördes under förmiddagen och kommenterades sedan i flera av grupperna. Det riskerar att leda till att de mål som regelmässigt väljs bort av bedömargrupperna anses vara mindre viktiga än andra. Det måste också vara en stor öppenhet och insyn kring vilka lärandemål som lärosätena utvärderas mot. Varken lärosätena eller UK-ämbetets bedömargrupper bör skygga för lärandemål som är svåra att bedöma, utan istället arbeta med att utveckla bedömningskriterier för dem.

Tolkning av lärandemålen

Flera lärosätesrepresentanter befarade att det faktum att lärosätena tolkar lärandemålen på olika sätt riskerar att leda till orättvisa bedömningar i utvärderingarna. Kanske behövs det kommentarer till lärandemålen? Representanter för Universitetskanslersämbetet påtalade dock att en av poängerna med utvärderingssystemet är att bedömargrupperna *inte* sätter upp fasta kriterier för vad det innebär att nå ett mål. Lärosätena tolkar målen, och bedömarna bedömer utifrån det.

Lärare behöver vägledning och stöd i hur de ska tolka, undervisa och examinera lärandemålen. Målen för de generella kompetenserna är också

¹ Se dokumentation här:

<http://www.uhr.se/sv/Internationellt/Bolognaprocessen/Bolognaseminarier/>

svåra att förklara till studenterna. Det framfördes även att det behövs specialister på (uttolkare av) de generella lärandemålen då många lärare tenderar att fokusera på kunskapsmålen. Vidare bör framtida arbetsgivare vara med i diskussioner kring hur målen för de generella kompetenserna ska tolkas och bedömas. Motivet är att arbetsgivare ofta lägger stor vikt vid de generella kompetenserna när de ska rekrytera personal.

Utbildningens utformning

När det gäller hur man bäst utformar utbildningen för att studenterna ska ta till sig generella kompetenser framfördes att det inte finns ett allena saliggörande sätt att göra detta på. Emellertid är det svårt att lära ut sådana kompetenser enbart via föreläsningar. Det måste ske i form av en process som ska leda fram till måluppfyllelsen och bör därför inte vara inriktad på att klaras av genom en examination vid ett enda tillfälle. Det är viktigt att studenterna får möjlighet till aktiv träning i färdigheterna. Det är också viktigt att studenten ser kopplingen till både den egna utbildningen och det framtida arbetslivet. Det kan därför vara bra att integrera träning av de generella kompetenserna i utbildningen eller att lägga träningen som en "strimma" i övriga kurser.

Träningen av generella färdigheter bör starta i ett tidigt skede av utbildningen och sedan fortsätta under hela utbildningstiden. I en grupp framfördes att studenter inom exempelvis de naturvetenskapliga utbildningarna riskerar att tappa de färdigheter de har med sig från gymnasiet eftersom de skriftliga och muntliga momenten ofta kommer in för sent i utbildningen. Svårigheten att ta in alla lärandemål i undervisningen diskuterades också, och i någon grupp påtalades de risken som finns med att man försöker få in alltför mycket i undervisningen.

När det gäller generella färdigheter tenderar det att vara några eldsjälar på lärosätena som driver frågorna underifrån. Då finns det risk att särintressen gör sig gällande och att konkurrens uppstår så att det inte alltid är spetskompetens bland lärarna som ansvarar för kurserna/lärandemålen. Det är viktigt att diskutera hur man ska organisera arbetet på lärosätena så att det blir kontinuitet och gemensamma åtgärder. Allra helst ska målen i kurser och utbildningar tas fram i samverkan mellan institutioner och/eller med andra lärosäten där spetskompetensen finns. Man behöver diskutera definitioner och kriterier kring t.ex. hållbarutveckling och etik.

Ifråga om målet "förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att fortlöpande utveckla sin kompetens" är det viktigt att se till att studenterna tidigt i kurserna lär sig arbeta med informationssökning (sökssystem, databaser och andra söktjänster). De behöver få orientering i forskningsfrågor, tydlig progression i den forskningsbaserade delen av en kurs och att lär sig att ta

ansvar för att vara uppdaterade. Nu tenderar informationssökning att dyka upp först i samband med det självständiga arbetet.

Bedömning av generella kompetenser

En svårighet som diskuterades i grupperna var bedömningen av studenternas generella kompetenser. Svårigheten består dels i att kompetenserna inte går att mäta genom en tentamen eller liknande, dels i att i vissa fall görs en stor del av träningen av de generella kompetenserna under en verksamhetsförlagd del av utbildningen. Ytterligare en svårighet kan vara att det är den relativa förändringen av kompetenserna som bedöms, inte den absoluta nivån

Examinationsformen måste vara av annat slag än en tentamen, exempelvis i form av gruppexaminationer. En åsikt som framfördes var att det i en gruppexamination alltid är möjligt att "smita undan". Det är svårt för en examinator att verkligen få bevis på att varje enskild student faktiskt har uppnått målen. Att examinera i seminarieform har också sina risker eftersom seminarier har en tendens att ses som mindre viktiga.

För att examination i grupp och/eller seminarier ska bli rättvisa ställs höga krav på seminarieledaren och/eller examinatorn. Sannolikt behöver lärarna och/eller examinatorerna stöd i sitt arbete i detta avseende. Det finns behov av speciella kurser i lärosätenas högskolepedagogiska utbildningar som behandlar hur de generella färdigheterna kan tränas och examineras. Dessutom behöver det diskuteras hur bedömning av generella färdigheter ska dokumenteras.

I en av grupperna diskuterades hur man hanterar situationer med studenter som inte har förmågan eller inte är lämpliga för sitt framtida yrke, exempelvis inom vård- och lärarutbildningarna. En modell kan vara att handledare och student gemensamt i en bedömningsmatris prickar av hur olika moment som ska ingå har klarats av. Detta kan fånga upp studenter med problem på ett tidigt stadium

Ett förslag till examinationsform var att lägga över ansvaret på studenten att själv samla ihop erfarenheter och dokumentation om de generella kompetenserna i en "portfölj" som kan visas upp. Någon grupp diskuterade möjligheten att använda sig av en bedömningsmatris, men risken är stor att den blir alltför styrande. Bedömningsmatriser kan dock vara motiverade som ett stöd för handledaren i samband med verksamhetsförlagd utbildning.

I en av grupperna diskuterades hur man ska kunna examinera förmågan att göra bedömningar utifrån samhällliga aspekter – ska det göras tillsammans med avnämare och ska man i så fall gemensamt skriva fram kriterier för lärandemål och betyg. Vilka ska vara examinatorer – ska avnämarna ingå?

Betygskriterier diskuterades också. Det är viktigt med tydliga betygskriterier men de är svåra att formulera. Frågan är om man kan ha flera betygssteg. Många ger idag bara betyg enligt skalan underkänt och godkänt. I en av grupperna framfördes att inte bara vad som är ett godkänt resultat, utan också vad som är ett icke-godkänt resultat behöver definieras. Och var gränsen går för att bli godkänd går behöver också diskuteras. Kan man sätta upp en gräns att t.ex. 60 procent av momenten ska vara godkända? Måste inte alla moment vara godkända?

Progression

Hur man planerar för progression i de generella kompetenserna diskuterades också. Det gäller att utveckla kriterier där progressionen i de generella kompetenserna framgår tydligt. Det underlättar i planeringen av programmen.

Problembaserat lärande framfördes som en bra metod för att skapa progression i lärandet. Tydlighet vad som ska uppnås i olika skeden av utbildningen är viktigt, inte minst med tanke på att det ofta är flera institutioner och många lärare inblandade i en hel utbildning. Det kräver god dialog inom programmet och kontinuerliga samtal.

En speciell utmaning är enstaka kurser. Hur säkerställer man progression hos studenter som läser enstaka kurser? De riskerar ju att få börja om på lägsta nivån när de börjar studera ett nytt ämne.

En komplikation för lärosätena är också att det är det lärosäte som examinerar examensarbetet som också är det examensgivande lärosätet, även om studenten har läst alla övriga kurser vid andra lärosäten. Det gör det svårt att garantera att lärandemålen har uppfyllts. Hur man hanterar träning och examination i kurser och utbildningar som ges på distans diskuterades också.

Sammanfattningsvis rapporterades det om livliga och engagerade diskussioner i alla grupper, vilket visar på det engagemang och intresse som det finns kring dessa frågor.